

Makalenin Geliş Tarihi: 26 Şubat 2020
Makalenin Kabul Tarihi: 9 Mayıs 2020

**SIVAS VALİSİ REŞİT ÂKİF PAŞA'NIN İBNÜ'L-EMİN MAHMUT KEMAL İNAL'A
YAZDIĞI BAZI MEKTUPLAR VE ŞİİRLER**
SOME LETTERS AND POETRIES BY THE GOVERNOR OF SIVAS REŞİT ÂKİF PASHA
TO IBN EL-EMİN MAHMUT KEMAL İNAL

*Seyit Yavuz**

Öz

Osmanlı Devleti, her dönemde sahip olduğu toprakların yönetimine ve idaresine büyük bir önem vermiştir. Buna bağlı olarak da seçtiği bütün idarecilerin belli vasıflara sahip olduğunu ve Osmanlı Devleti'nin ihtişamını, kudretini ve temsil gücünü en iyi yansıtabilecek kişilerden seçilmiş olduğunu gözlemliyoruz. Bu idarecilerden biri de hiç şüphesiz 1902-1908 tarihlerinde Sivas'a vali olarak memûr edilen Reşit Âkif Paşa'dır. Reşit Âkif Paşa yönetici kişiliğinin dışında edebiyata ve özellikle de şiire olan merakıyla ön plana çıkmıştır. Hem şiirler yazması hem de o dönem Sivas'ta bulunan önemli şairlere konağını açması, onlara değer verdiğinin en açık delilidir. Reşit Âkif Paşa'nın önemli bir edebiyat tarihçisi ve biyografi yazarı olan İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal'a yazdığı mektuplarda şiirle ne kadar ilgilendiğini ve yazdığı şiirlerin tanzîr ve tahmîs edilmesini istediğini görüyoruz. Bu durum Paşa'nın gerçekten de şiire ne kadar meraklı olduğunu göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Biz bu makale çerçevesinde Reşit Âkif Paşa'nın hayatına, valilik dönemine ve İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal ile hukûkuna kısaca değinecek, ardından da Reşit Âkif Paşa'nın İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal'a yazdığı ve İBB Atatürk Kitaplığı'nda yer alan 5 mektubunu ve bu mektupların çeviri yazısını yayımlayacağız.

Anahtar Kelimeler: *Sivas, Reşit Âkif Paşa, Mektup ve Şiir.*

Abstract

The Ottoman State had always attached great importance to the management and administration of its own lands in every period. Accordingly, we observe that all the

* Arş. Gör., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Seyityavuz0@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5797-5963.

administrators whom the state chose had certain qualifications and were selected from those to reflect the magnificence, might and representation power of the Ottoman State in the best way. One of these administrators is undoubtedly Reşit Âkif Pasha, who was appointed as the governor of Sivas in 1902-1908. Reşit Âkif Pasha came into prominence with his curiosity about literature and especially poetry apart from his executive personality. The fact that he both wrote poems and opened his mansion to important poets in Sivas at that time is the clearest evidence that he had valued them. In the letters written by Reşit Âkif Pasha to an important literary historian and biographer, Ibn al-Emin Mahmut Kemal İnal, we see how much he was interested in poetry and wanted his poems to get tanzir which define as a parallel poem to another and takhmis. This situation is very important in terms of showing how curious Pasha really was to poetry. Within the scope of this article, we will briefly touch on the life of the Reşit Âkif Pasha, his governorship period, and his relationship with Ibn al-Emin Mahmut Kemal İnal, and then we will publish 5 letters, and their translations, which were written by Reşit Âkif Pasha to Ibn al-Emin Mahmut Kemal İnal and stay in the Atatürk Library of IBB.

Keywords: *Sivas, Reşit Âkif Pasha, Letter and Poetry.*

Giriş

Altı asır boyunca varlığını sürdüren Osmanlı Devleti, hükmü altında bulunan toprakların idaresine son derece önem göstermiş, özellikle taşra teşkilatının idari yapısının düzenli bir biçimde yürütülmesi ve herhangi bir düzensizliğe, taşkınlığa izin verilmemesi için bu bölgelere birçok vali memûr etmiştir. Vilayet ve eyaletlerin yönetilmesi amacıyla görevlendirilen valiler de padişahın o bölgedeki tek temsilcisi olacağı için son derece önemli bir sorumluluk üstlenmişlerdir. Bu nedenle olması kuvvetle muhtemeldir ki seçilen valiler alelade kişiler değillerdi. Bilakis valiler, padişahın temsil gücünü ve kudretini orada bulunan halka en iyi yansıtan ve hissettiren kişiler olacak biçimde seçilmişlerdir.

Vali kelimesi Kâmûs-ı Türkî’de “Bir vilayetin idaresine ve zabt u rabtına memûr âdem, bir devletin en büyük taksimat-ı mülkiyesinden bir kısmın en büyük memûru ve devletin oraca vekili bulunan zat: Vali-i vilayet; vali paşa; Selanik Valisi.”¹ şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan da açıkça görüleceği gibi Osmanlı Devleti’nde valiler önemli görev ve sorumluluklara sahip ve merkeze bağlı olarak buldukları bölgede yönetimi sağlayan en yetkili kişilerdi. Sivas’ın yetiştirdiği önemli araştırmacılardan biri olan Halûk Çağdaş, Reşit Âkif Paşa ile ilgili kaleme aldığı bir yazısında Osmanlı Devleti’nde valinin ve valilik makamının ne derece önemli olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir: “Osmanlı devlet geleneğinde; vilâyetlerin idâresine memûr edilen vâîlerin, her yönü ile temsil kudretine sâhip kişiler arasından seçildiğini tesbit etmekteyiz. Gelenek böyle olunca vâîlerin pâyesi olması da her hâlde bir tercih sebebi sayılıyordu. Bu “pâye”; “mîr-i mîranlık”, “müşîrlik”, ve “vezâret” mertebesinde olduğu gibi, “sadr-ı esbâkdan bir paşanın” ya da bir “dâmâd-ı hazret-i şehriârînin” böyle bir göreve getirilmesi de muhtemeldi.”²

Reşit Âkif Paşa da sahip olduğu bazı meziyetler göz önünde bulundurulmuş olmalı ki ilk taşra memûriyeti görevi olarak 4 Mart 1902 tarihinde 18000 kuruş maaşla Sivas’a vali olarak

¹ Şemsettin Sami, Kâmûs-ı Türkî, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2010, s. 1485.

² Halûk Çağdaş, “Şair ve Nüktedân Vali Reşid Âkif Paşa”, Tarih ve Toplum Aylık Ansiklopedik Dergi, C: 27, S: 159, s. 35, 1997.

memûr edilmiştir. Reşit Âkif Paşa meşrûtiyetin ilanına kadar Sivas’ta valilik görevine devam etmiş, meşrûtiyet ilan edildikten sonra yeni kurulan kabinede dâhiliye nazırı olarak görevlendirilmiş fakat sağlık sorunlarını gerekçe göstererek bu görevinden istifa etmiştir. 1908 tarihine kadar devam eden Sivas valiliği görevinde gerçekten çok önemli işler başarmış olan Reşit Âkif Paşa, halk tarafından oldukça itibar ve hürmet görmüş, Sivas’ın ve çevre bölgelerinin düzeni ve idaresi konusunda son derece büyük bir muvaffakiyet göstererek tanınan valilerden biri haline gelmiştir.

Reşit Âkif Paşa’nın Hayatı

1863 yılında Yanya’da dünyaya gelen Reşit Âkif Paşa, Arnavutluk hanedanından olan vezir Mehmet Âkif Paşa’nın oğludur. Galatasaray Sultanîsi’nde eğitim görmüş, iyi derecede Arapça ve Farsça, biraz da Fransızca öğrenmiştir. Sivas valiliği makamına gelene kadar Dîvân-ı Hümâyûn Kalemî’nde, Vükelâ Meclisi Zabıt Kâtipliği’nde ve Mülkiye Dairesi Azalığı’nda olmak üzere çeşitli görevlerde bulunmuştur. Meşrûtiyet’in ilanından sonra da kendisine bazı görevler tevdi edilmesine rağmen, bazı sağlık sorunları sebebiyle bu görevlerden istifa etmiştir. 1920 yılında karaciğer rahatsızlığından dolayı vefat etmiştir. Fatih Câmii haziresinde medfûndur. İbnü’l-Emin Mahmut Kemal İnal, Reşit Âkif Paşa için âlim, şair, nüktedân, mütefattın gibi sıfatlar kullanmıştır ki gerçekten de hem hayatına hem kaleme aldığı şiirlere hem de bizatihi İbnü’l-Emin Mahmut Kemal İnal’a yazdığı mektuplara bakıldığı zaman bu değerlendirmelerin haklılığı açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.³

Reşit Âkif Paşa’nın Sivas Valiliği Dönemi

Sivasla ilgili birçok çalışma yapan Müjgân Üçer, Reşit Âkif Paşa’nın Sivas valiliği ile ilgili olarak şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Reşit Akif Paşa Sivas’a vali olduğu zaman, Orta Anadolu, Diyarbakır, Malatya çevreleri hırsızların, eşkiyaların yol kestiği, dağa adam kaldırdığı, rüşvetin olağan sayıldığı bir devirdi. Hükûmet kapısına düşmemek duaların başında gelirdi.”⁴ Üçer’in ifadelerinden Reşit Âkif Paşa’nın oldukça zor bir dönemde Sivas valiliği görevini üstlendiği ve zor bir yükün altına girdiği anlaşılmaktadır. Kısacası bölgede asayiş ve düzeni sağlamak için önemli vazifeler üstlenmiş, devlet adına büyük bir sorumluluk örneği sergilemiştir. Üçer daha sonra “Reşit Akif Paşa, tedbirlerini o derece sıklık ve şiddet içinde alıyordu ki âsâyîşi temin edemiyen, eyâlet bölgesindeki mutasarrıflar, kaymakamlar ve jandarma komutanları, vali olarak kendisini göremeyecekler, ziyaret edemeyecekler ve vazifelerinden yıkılıp, çekilip gideceklerdi. Valinin istediği yerine getirilerek, bütün idâre adamları ve zâbıtâ kuvvetleri el birliği ederler, takiplere katılırlar, silahlı çatışmalarda bulunurlardı ki sonunda da Sivas ilinde eşkiyalık ortadan kalkmış oldu.”⁵ ifadeleriyle Sivas’ın asayiş ve düzenininin Reşit Âkif Paşa tarafından nasıl sağlandığını da ortaya koymuştur.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz.: İbnü’l-Emin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969, s. 1421.

⁴ Müjgân Üçer, “Sivas’ın Ünlü Valilerinden: Reşit Akif Paşa (1862-1920)”, *Sivas Kültür-Sanat Dergisi* S. 4, 1989, s. 13.

⁵ Üçer, *Sivas Kültür-Sanat Dergisi*, S. 4, 1989, s. 13.

Valiliği döneminde büyük bir özveri, çaba ve gayretle çalışan Reşit Âkif Paşa, Sivas halkı tarafından oldukça sevilmiş ve saygı görmüştür. Yalnızca düzen ve asayiş işleriyle uğraşmamış, bayındırlık ve imar üzerinde de durarak birçok köy yolunu yaptırmış, bugün Soğuk Çermik olarak bilinen yeri de inşa ettirmiştir. Sivas halkı Reşit Âkif Paşa'dan sonra vali olarak bölgeye tayin edilen Hâzım Bey'i sürekli Âkif Paşa ile karşılaştırmıştır. Hâzım Bey'in valilik döneminde Âkif Paşa'ya nispetle pek takdir edilmediği, Sivas şairlerinden Külhaşzâde Rahmî'nin (1877-1911) şu beytinde açık bir şekilde göze çarpmaktadır:

Reşit Âkif'e halef olmakla Hâzım geldi

Bir müşîrin yerine sanki mülâzım geldi

Reşit Âkif Paşa'nın İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal İle Hukûku

Son dönem edebiyat tarih ve biyografi yazarlarımızdan olan İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal, özellikle 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında yaşamış birçok âlim, şair ve meşâhirin hayatlarını muhtevî *Son Asır Türk Şairleri* isimli 4 ciltlik eseriyle ön plana çıkarmıştır.⁶ Tezkire geleneğimizin son örnekleri arasında sayılabilecek olan bu eserde İbnü'l-Emin, Reşit Âkif Paşa ile nasıl tanıştığını şu sözlerle ifade etmektedir: "Babiâli'ye memûr olduğum esnada Reşid Âkif Paşa Âmedi kalemi hulefasından bulunduğundan birbirimizi yalnız şahsan tanırđık. Bilâhere Hersekli Ârif Hikmet merhumun delâletile Şehzadebaşı'ndaki konağında görüşüldü. Babasile babamın hukuk-ı kadimesi olduğundan bu cihet de meveddeti takviye etdi."⁷

Reşit Âkif Paşa'nın küçüklüğünden beri şiirle uğraştığı ve gazel, kaside, murabba ve kıta tarzında çok sayıda şiir kaleme aldığı, şiirlerinin küçük bir divan tertip edecek kadar çok olduğu fakat şiir müsveddelerinin büyük Vefâ yangını sırasında evini harap etmesi sonucu yandığı bilinmektedir. Şiirlerini eski şiir anlayışına bağılı olarak yani divan şiiri anlayışıyla kaleme alan Âkif Paşa hakîmâne, şûhâne ve rindâne tarzda şiirler kaleme almıştır. Reşit Âkif Paşa yazdığı şiirleri her fırsatta İbnü'l-Emin'e göndermiş ve hem şiirlerle alakalı mülâhazalarını hem de bu şiirleri tanzir ve tahmis etmesini istemiştir. İbnü'l-Emin bununla ilgili olmak üzere "tanzim ettiğı gazelleri gönderir, tanzim ve tahmis edilmesini musırrane teklif eylerdi. Şiir ile meşgul olmadığımı, mazur görmesini yazardım... Nâçar, gazellerini tanzir ve tahmis ederdim. Enva-ı takdir ve tevkiri havi teşekkürnameler gönderirdi."⁸ ifadelerini kullanır.

Reşit Âkif Paşa'nın -İbnü'l-Emin açık bir şekilde kendisini mazur görmesini belirtmesine rağmen- ısrarlı bir biçimde şiirlerinin tanzir ve tahmis edilmesini istemesi, onun şiire olan ilgisini ve merakını göstermesi bakımından son derece dikkati haizdir. Bu noktadan bakıldığında öne çıkan bir diğeri husus ise Reşit Âkif Paşa'nın o dönem çevresinde bulunan

⁶ İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal ile ilgili tanıtıcı bir bilgi için gazeteci-yazar Murat Bardakçı'nın Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesi'nin açılışı vesilesiyle kaleme aldığı güncel yazı için bkz.: <https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/2591778-gidip-mutlaka-gorun-cumhurbaskanligi-kutuphanesindeki-bu-iki-serginin-benzeri-turkiyede-daha-once-hic-acilmadi> (Son erişim tarihi: 24.02.2020)

⁷ İnal, *Son Asır Türk Şairleri* s. 1420.

⁸ İnal, *Son Asır Türk Şairleri* s. 1420.

şair ve sanatçılara sahip çıkması ve kendi konağında onları ağırlayıp şiir sohbetleri düzenlenmesidir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde Reşit Âkif Paşa’nın konağının Sivas’ta bir edebî mahfil halini aldığı düşünülebilir.

İbnü’l-Emin, Reşit Âkif Paşa için “Zeki, nazûk, dilnevaz, muntazam söz söylemeğe itinakâr idi. Dilfirib sözler, sayyadane muamelelerle muhatabını meclûb ve meftûn ederdi.”⁹ diyerek birçok övgüye layık görmüştür.

Reşit Âkif Paşa’nın İbnü’l-Emin Mahmut Kemal İnal’a Gönderdiği Mektuplar

İbnü’l-Emin Mahmut Kemal İnal’ın *Son Asır Türk Şairleri* adlı eserinde de belirttiği gibi Reşit Âkif Paşa kendisine birçok mektup ve şiir göndermiştir. Bu mektuplardan bazıları İbnü’l-Emin’in mezkûr eserinde de bulunmaktadır. Bu makalenin asıl konusunu teşkil eden mektuplar ise İBB Atatürk Kitaplığı’nda bulunmaktadır. Burada yer alan yedi mektuptan iki tanesi İbnü’l-Emin tarafından kaleme alınan adı geçen eserde yer alan mektuplardır. Kalan 5 mektup ve bu mektupların çeviri yazısı ise makalemiz çerçevesinde araştırmacılara sunulacaktır.

Burada mektup türünün edebî bir tür olarak kabul edilip edilmeyeceği konusu bu makalenin sınırları dışındadır. Fakat konuyla ilgili olmak üzere Orhan Okay’ın şu ifadelerini belirtmenin faydalı olacağını kanaatindeyiz: “İnsanın çok defa kendisi için tuttuğu günlük ve hatırat gibi, bir yakınına yazdığı mektuplar da bir açıdan aynı kategori içinde kabul edilebilecek metinlerdir. Bunların ortak hususiyetleri mahremiyetleridir. Günlük ve hatıratın bu bakımdan daha mahrem yazılar olmasına mukabil mektubun kaleme alındığı sırada bile, sınırlı da olsa, en az bir veya birkaç kişinin okuyacağı düşünülmüştür. Bu özellikleri dikkate alındığında günlük, hatıratı ve mektupları edebî birer metin olarak telakki etmek gerekir. Çünkü ne olursa olsun edebî metinlerin az veya çok bir okuyucusu vardır ve o okuyucular dikkate alınarak kurmacaya gidilmiş, kelime seçiminde, cümlelerde, kompozisyonda itina edilecek bir üslûp oluşturmaya dikkat edilmiştir.”¹⁰

Okay bu ifadelerinden sonra hatıra ve günlük gibi mektubun da edebî bir tür olarak değerlendirilebileceğini belirtir fakat ona göre bunun tek şartı bu türlerin daha sonra yayımlanmak üzere kaleme alınması gerektiğidir. Nitekim Okay’a göre bu türler daha sonra yayımlanma arzusuyla kaleme alınmıyorsa bir “ara tür” olarak değerlendirilmelidir.¹¹

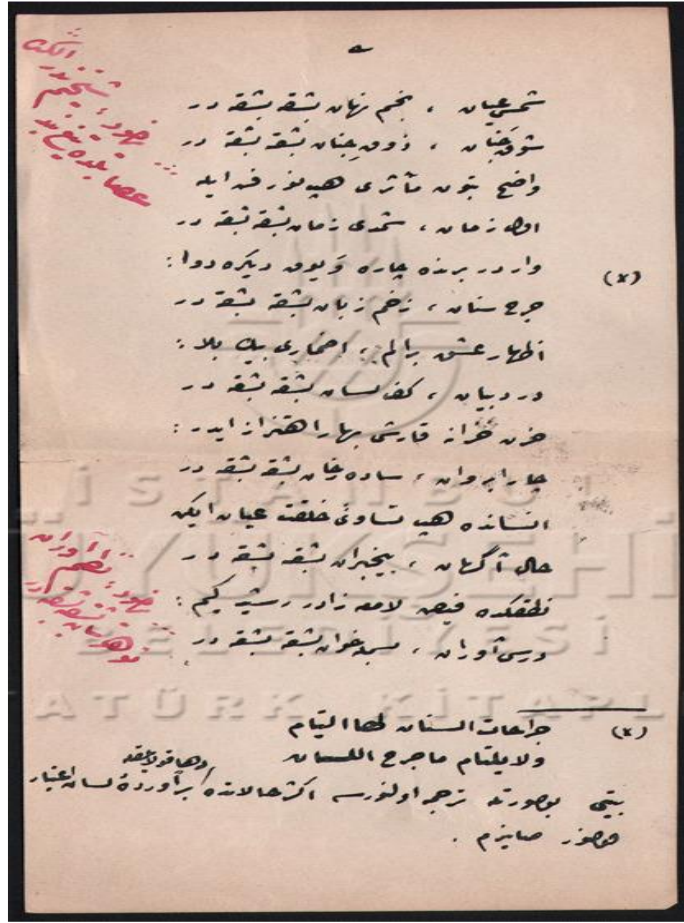
Bahsettiğimiz 5 mektuptan 2 tanesinde birer gazel bulunmaktadır ve bu 2 mektupta da herhangi bir tarih ibaresi bulunmamaktadır. Birer gazelin yer aldığı bu mektuplar ve çeviri yazıları şu şekildedir:

⁹ İnal, *Son Asır Türk Şairleri* s. 1420.

¹⁰ Orhan Okay, *Kağıt Medeniyeti*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2014, s. 108.

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Okay, *Kağıt Medeniyeti*, s. 108-112.

(İBB Atatürk Kitaplığı, Katalog No: Bel_Mtf_003661)

Huve

(Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün)
Şems-i 'ayân necm-i nihân başka başkadır
Şevk-ı cenân zevk-ı cinân başka başkadır

Vâzih bütün me'âşiri hep nûr-ı fenn ile¹²
Evvel zamân şimdi zamân başka başkadır

Vardır birinde çâre ve yok dîgere devâ:
Çarh-ı sinân, za'ım-ı zebân başka başkadır¹³

İzhâr-ı 'aşk bir elem izmârı biñ belâ
Derd-i beyân keff-i lisân başka başkadır

Hüzn-i hâzâna karşı bahâr ihtizâz ider:
Çâr-ebrûvân, sâde-ruhân başka başkadır

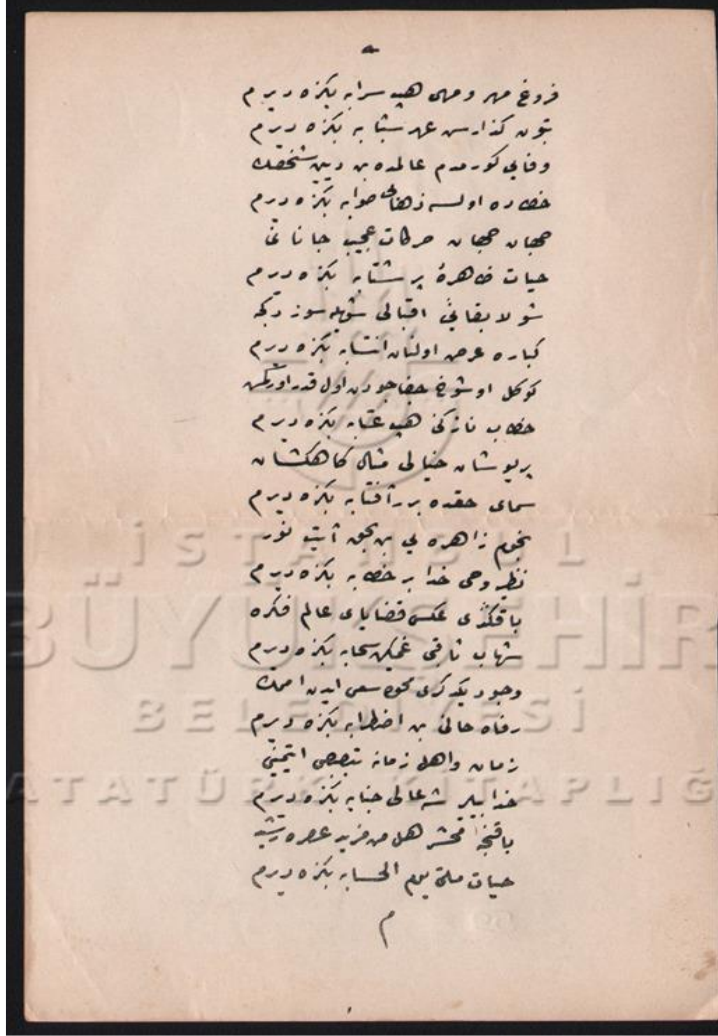
İnsânda hep tesâvî-i hilkât 'ayân iken
Hâl-i âgehân bî-ğaberân başka başkadır

¹² Mısranın yanına üç nokta çıkarılarak kırmızı mürekkeple "Yâhûd: Şeyhim nedir elinde asâ belde tîğ nedir" ifadeleri tahrir edilmiştir.

¹³ Bu beyte bir dipnot düşülerek: "Cirâhatu's-sinânilehe'l-tîamun/Ve lâ yelta'mu mâ cerehe'l-lisânu (Mızrak uçlarının (açtığı) yaralar kapanır fakat dilin (açtığı) yaralar kapanmaz.) Beyti bu sûretle tercüme olunursa ekser hâlâtda daha kolaylıkla ber âverde-i lisân itibâr ... sanırım." İfadeleri yazılmıştır.

Nuḫkunda feyz-i lâmi‘azâde Reşîd kim
Ders-âverân besmele-h‘ân başka başkadır¹⁴

(İBB Atatürk Kitaplığı, Katalog No: Bel_Mtf_003659)

Huve

(Mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün)
Fürûğ-ı mihr ü mehi hep serâba beñzedirim¹⁵
Bütün güzârişi ‘ahd-i şebâba beñzedirim

Vefâyi görmedim ‘âlemde ben diyen şaḥşın
Ḥaṭâ da olsa zehâbı şavâba beñzedirim

Cihân cihân ḥarekât-ı ‘acib-i cānânı
Ḥayât-ı zâhire-i pür-şitâba beñzedirim

Şu lâ-bekā‘i-yi iḳbâli şöyle süzdükçe
Kibâra ‘arz olunan intisâba beñzedirim

Gönül o şülḥ-ı cefâ-cüdan ol kadar ürkmüş
Ḥitâb-ı nâzikini hep ‘itâba beñzedirim

¹⁴ Mısranın yanına üç nokta çıkarılarak kırmızı mürekkeple “Yâhûd: Nazm-âverân ... başka başkadır” ifadeleri tahrir edilmiştir.

¹⁵ Bu şiire Sivaslı Nakşî şeyhlerinden, şair Kazancızâde Emin Edip’in (1857-1919) yazdığı bir tahmîs için bkz.: Alim Yıldız, Kazancızade Emin Edip Hayatı-Şiirleri, Sivas Belediyesi Yay., Sivas, 2015, s. 162.

Perîveşân hayâli mişâl-i kâh-keşân
Semâ-yı Hâk’da birer âfîtaba beñzedirim

Nücûm-ı zâhireyi ben bihâkğ âyet-i nûr
Nazîr ü Hayy-ı Hüdâ bir hiţâba beñzedirim

Bakıñdı ‘aks-i kaçâyâ-yı ‘âlem-i fikre
Şihâb-ı şâkıtbî ğam-ğîn şehâba beñzedirim

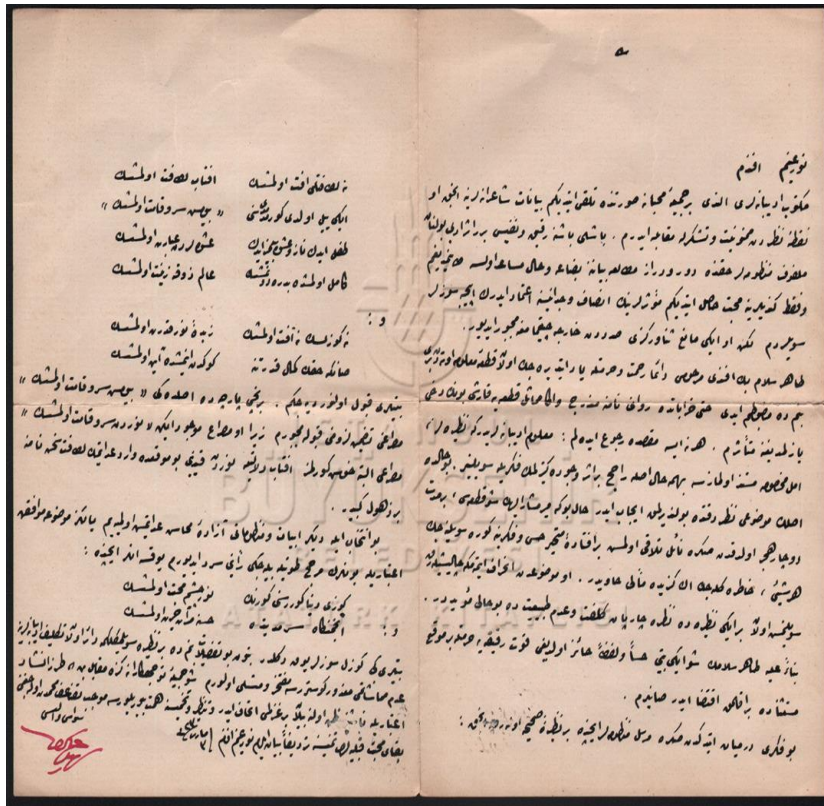
Vücûd-ı yek-değeri mağva sa‘y iden ümemiñ
Refâh-ı hâlini ben ıztırâba beñzedirim

Zamân u ehl-i zamâne tabaşbuş itmesini
Hüdâ bilir şeh-i ‘âlî-cenâba beñzedirim

Bakınca maşher-i hel min mezîd-i ‘aşra Reşîd
Hayât-ı milleti yevmü’l-ħisâba beñzedirim

Diğer mektuplarda ise Reşit Âkif Paşa’nın İbnü’l-Emin tarafından kendisine gönderilen mektuplara ve şiir mülahazalarına karşı cevaben yazdığı edebî değerlendirme ve tetkikler yer almaktadır. 3 mektupta da hem Reşîd Âkif’in imzasını hem de mektupların kaleme alındığı tarihleri görmek mümkündür. Özellikle bu mektuplarda yer alan şiirle ilgili mülahazaların Reşit Âkif Paşa’nın şiire vukûfiyetini göstermesi açısından son derece önemli olduğunu belirtmek gerekir. Bu mektuplar ve transkripsiyonlu metinleri şu şekildedir:

(İBB Atatürk Kitaplığı, Katalog No: Bel_Mtf_003660)

Huve

Nür-ı 'aynım efendim

[1]Mektüb-ı edibâneleri alındı. Bir cemî'a-yı muhibbâne şüretinde telaqqî itdigim beyânât-ı şâ'irânelerine ancak o [2] nokta-ı nazardan memnûniyyet ve teşekkürle muqâbele iderim. Başlı başına refîk ve nefis birer eşer-i edîbi bulunan [3] melfûf manzûmeler hakkında dür u dirâz muţala'a beyânına bizâ'e ve hâl müsâ'id olsa tanıdığım [4] ve fakâţ kendilerine muhabbet hâşıl itdigim mü'essirleriniñ inşâf ve vicdânına itimâd iderek epeyce sözler [5] söyledim lâkin o iki mâni' senâveriniñi şadrdan hârice çıkmamağa mecbûr idiyor.

[6] Tâhir Selâm Beg Efendi merhûmî dâ'imâ rahmet ve hürmetle yâd itdirecek olan kıt'a-ı ma'lûme öteden beri [7] benim de mazbûtum idi hattâ Hârâbât'da Revânî nâmına münderic ve aña mümâşil kıt'aya karşı bunuñ dağı [8] yazılmadığına müte'essirim. Her ne ise maqşada rücû' idelim: Ma'lûm-ı edibâneleridir ki nazîreler [9] ehl-i maşşûşa müstenid olmazsa behemehâl aşla râcih bir eşer vücûda getirilmek fikriyle söylenir. Bu hâlde [10] aşlıñ mevzû'ı nazâr-ı diğkâtda bulundurulmak icâb ider hâlbuki mir-i müşârüneyhiñ şu kıt'ası bir müddet [11] düçâr-ı hicr olduğdan şofra nâ'il-i telaqqî olmuş bir üftâde-i mütehayyir hiss ve fikrine göre söylenecek [12] her şey'i, hâtıra gelecek eñ güzide me'âlî hâvidir. O mevzû'dan inhirâf itmemeğe çalışılarak [13] söylenmiş olan bir iki nazîrede nazara çarpan külfet ve 'adem-i tabî'yyet de bu hâli mü'eyyiddir. [14] Binâenaleyh Tâhir Selâm'ıñ şu iki beyti hissen ve lafzen hâ'iz olduğı kuvvet-i raqîkaya hürmetle bir mevki'-i [15] müsteşnâda bırakılmak iktizâ ider şanırm.

Bu fikri dermiyân itdikden şofra mürsel manzûmeler içinde bir nazîre-i şâhîha üzerine ancak:

(Feilâtün mefâilün feilün)
Ne leţâfetli âfet olmuşsuñ
Âfitâb-ı leţâfet olmuşsuñ

İki yıl oldı görmedimdi seni
"Büyümüş serv-kâmet olmuşsuñ"

Tıfl idiñ nâz u 'ışve bilmez idiñ
'İşvelerden 'ibâret olmuşsuñ

Kâmil olmuş da bedre dönmüşsuñ
'Âlem-i zevke zînet olmuşsuñ

Ve:
Ne güzelsin ne âfet olmuşsuñ
Zübde-i nür-ı kudret olmuşsuñ

Şanki Hâkkin kemâl-i kudretine
Gökden inmiş de âyet olmuşsuñ

Beyitleri kabûl olunur diyeceğim. Birinci parçada aşıldaki "Büyümüş serv-kâmet olmuşsuñ" mışrâ'ını tazmîn lüzûmunı kabûle mecbûrum zîrâ o mışrâ' mevcûd iken "Nürdan serv-kâmet olmuşsuñ" mışrâ'ı elbette hoş görülmez. Âfitâb delâletiyle nürdan kaydını bu mevki'de vârid 'addirmek leţâfet-sühân nâmına bir zühûl gibidir. Bu intihâb ile diğer ebyât ve manzûmâtı âzâde-i mehâsin 'additmiş olmayayım. Yalnız mevzû'â muvâfakat itibârıyla bunlarıñ müreccah tutulabilecegi re'yini serd idiyorum yoksa añlar içinde:

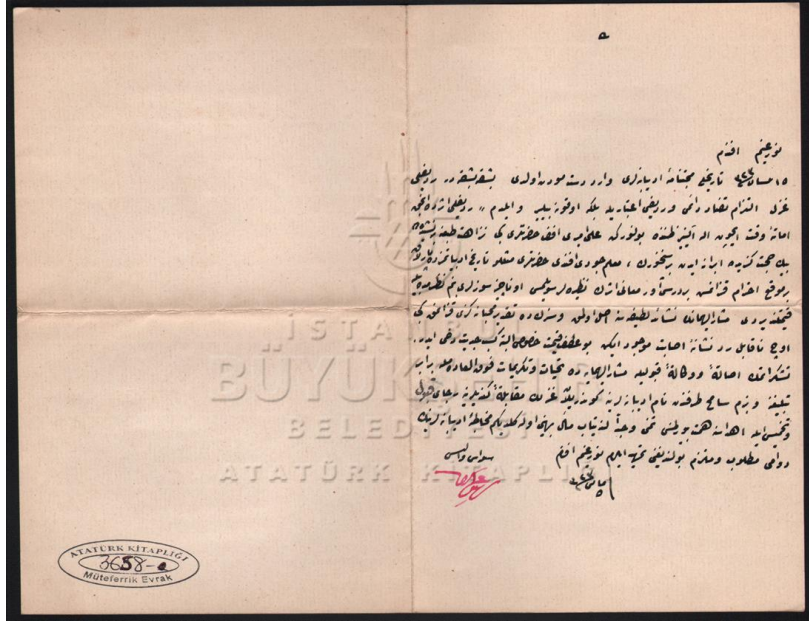
Gözi dünyâ görür seni göreniñ
Nür-ı çeşm-i muhabbet olmuşsuñ

Encümen-gâh-ı sermediyyetde
Hüsne mir'ât-ı hayret olmuşsuñ

Beyitleri gibi güzel sözler yok degildir. Bütün bu te'flât benim de bir nazîre söylemekliğime dâ'ir olan teklîf-i edibânelerine 'adem-i mümâşatımı ma'zûr gösterirse müftehîr ve mütesellî olurum. Şu cemîle-i teveccühkârâneñize muqâbil ben de tarz-ı inşâd itibârıyla nâ-şebih zannolunabilen bir gâzelimi ithâf ider ve nazîr ü tahmîsine himmet buyurulursa müceb-i tezâ'uf-ı mühimden olacağını beka-yı muhabbet-i kalbiyelerin temennîsine terdifen beyân iderim nür-ı 'aynım efendim. Sene 323, Mart 3 (16 Mart Cumartesi, 1907)

Sivas Vâlisi
Reşid 'Akif

(İBB Atatürk Kitaplığı, Katalog No: Bel_Mtf_003658)

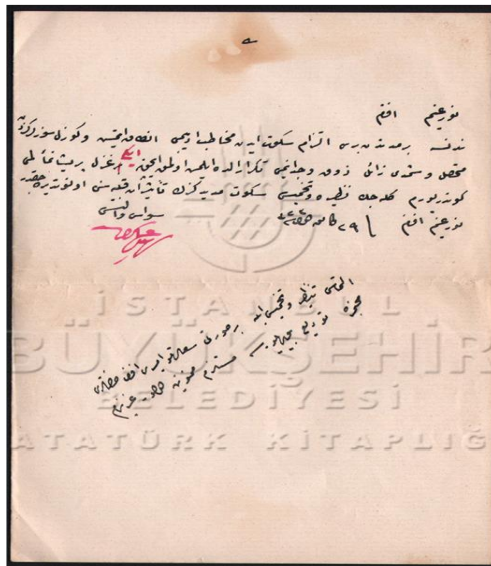
Huve

Nür-ı 'aynım efendim

[1]15 Nisân Sene/323 târîhli muhâbbetnâme-i edibâneleri vârid-i dest-i meveddet oldı. “Başka başkadır” redîfli [2] gazel iltizâm-ı tezâd-ı dâ'imî ve redîfi i'tibârıyla belki okunabilir ve “eyledim” redîfli eşerde ancak [3] imâte-i vaqt için ele alınır zımında bulunurken ‘Alî Emîri Efendi hâzretleri gibi nezâhat-i tab'ına bir neşidede [4] bîñ hüccet-i güzide ibrâz iden bir sülhanverîñ, Mu'âllım Cevri Efendi hâzretleri mişlü târîh-i edebiyâtımızda parlak [5] bir mevki-i ihtirâm kazanmış bir ders-i âver-i meâ'nî eserin nazîreler söylemesi o nâcîz sözleri benim nazarımda bile [6] kıymetlendirdi. Müşârinileyhânîñ nişâne-i laîfisine aşl olmak ve siziñ de taqdîr-i muhîbbâneñizi kazanmak gibi [7] üç nâ-kâbil der-nişâne-i işâbet mevcûd iken bu ‘atf-ı kıymet-i huşûşî elbette kesb-i ciddiyet dahı ider. [8] Teşekkür itmek aşâleten ve vekâleten kabûliyle müşârinileyhâya da tañhiyyât ve tekrîmât-ı fevka'l-âdemle berâber [9] tebliğine ve bizim Sâmih tarafından nâm-ı edibânelerine gönderilen gazelin mukâbeleten kendilerine ricâ-yı kabûl [10] ve tahmîsi ile ihdâsına himmet buyurulmasını temennî ve cidden lezzet-yâb-ı me'âl-i bihîni olageldiğim muhâtaba-ı edibâneleriniñ [11] devâmı mañlûb ve mültezem bulunduğunu temhîd eylerim nür-ı 'aynım efendim. Sene 323/Mayıs 5. (18 Mayıs Cumartesi, 1907)

Sivas Vâlîsi
Reşid 'Akif

(İBB Atatürk Kitaplığı, Katalog No: Bel_Mtf_003646)

Huve

Nür-ı ‘aynım efendim

[1] Nedense bir müddetden beri iltizâm-ı sükût iden muhâtab-ı edîbimi inçak itmiş ve güzel sözleriñizden [2] mütehaşşıl ve şimdi zâ’îl-i zevk-i vicdânımı tekrâr elde eylemiş olmak için iki gâzel-i perîşân-me’âlimi [3] gönderiyorum. Gelecek nazîre ve tahmîsi sükût-ı medîdiniñ te’şîrât-ı kalbiyyesi unutturacaktır [4] nür-ı ‘aynım efendim. Sene 323/Kânûn-ı Evvel fî 29 (11 Ocak Cumartesi, 1908)

Sivas Valîsi
Reşid ‘Âkif

İltimâsı tanzîr ve tahmîsi ile bir şüreti sa’âdetlü Emîrî Efendi hâzretleri muhbire tevdi’ buyurulursa müstelzim-i memnûniyyet olur ‘azîzim.

Sonuç

20. yüzyılın başında Sivas’a vali olarak memûr edilen Reşit Âkif Paşa gerçekten de o dönemde idareciliği yönüyle ön plana çıkmıştır. Gerek bölgedeki asayişî yeniden temin etme konusunda gerekse Osmanlı Devleti’nin bölgedeki temsilini iyi bir biçimde üstlenmesi açısından son derece önemli görevleri yerine getirmiştir. Bu konuda neredeyse hiçbir kaynakta bu durumun aksini iddia eden bir bilgi bulunmamaktadır. İdareciliğinin yanı sıra şiirle de uğraşması, Sivas’ta bulunan şairlere tabir caizse hâmilik yapması ve özellikle İbnü’l-Emin Mahmut Kemal İnal başta olmak üzere yazdığı şiirlerin önemli edipler tarafından değerlendirilmesini, mümkünse bu şiirlerin tanzîr ve tahmîs edilmesini istemesi, şiire ne kadar önem verdiğinin göstergesidir. Özellikle 3. mektupta yer alan şiirle ilgili bazı ifadeler ve değerlendirmeler, onun şair tabiatını ve bu işin teorik kısmına olan hâkimiyetini göstermesi bakımından son derece ilginçtir.

Ne olursa olsun Osmanlı Devleti’nin padişahlar başta olmak üzere birçok yöneticisinin şiirle uğraştığı ve hatta büyük bir divan teşkil edecek kadar şiir yazdıkları malûmdur. Bunun dışında hattat, musikişinas, ressam olarak ön plana çıkan padişahlar da olmuştur. Bütün bunların işaret ettiği yegâne gerçek, Osmanlı Devlet adamlarının ve yöneticilerinin şiir başta olmak üzere özellikle güzel sanatların her dalına ve buna bağlı olarak insanın kendini yetiştirmesine ne kadar önem verdiğidir. Hal böyle olunca Reşit Âkif Paşa’nın da bu yönetici ve idareciler gibi olmasına; nüktedan, zeki ve şiir söyleme kabiliyetine sahip olmasına pek şaşmamak gerekir.

Kaynakça

- ÇAĞDAŞ, Halûk; Şair ve Nüktedan Vali Reşit Âkif Paşa, Tarih ve Toplum Aylık Ansiklopedik Dergi, S. 159, 1997.
- İBB Atarürk Kitaplığı, Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar.
- İNAL, İbnü'l-Emin Mahmut Kemal; Son Asır Türk Şairleri-C. 3, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969.
- OKAY, Orhan; Kağıt Medeniyeti, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2014.
- SAMİ, Şemsettin; Kâmûs-ı Türkî, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2010.
- ÜÇER, Müjgân; Sivas'ın Ünlü Valilerinden Reşit Âkif Paşa (1862-1920), Sivas Kültür Sanat Dergisi, Sivas, S. 4, 1989.